

Редакційна стаття

УДК: 174:(049.32)-051:(051)378.6:61(477-25)ХНМУ

**ЕТИЧНІ ТА ПРОФЕСІЙНІ ВИМОГИ ДО РОБОТИ РЕЦЕНЗЕНТА
НАУКОВИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ
ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Шевченко О.С.

Харківський національний медичний університет, Харків, Україна

Робота рецензента переважної більшості сучасних періодичних наукових видань в Україні є почесною, добровільною та безкоштовною. Вона виконується найбільш кваліфікованими досвідченими вченими, які здатні не тільки описувати у наукових публікаціях власні дослідження, а й перевіряти академічну цінність, інтерпретацію і виклад досліджень інших вчених, допомагати їм покращувати їх публікації, і у той же час запобігати фальсифікаціям та поширенню антигуманістичних ідей. Взаємодія всіх учасників створення наукових публікацій (авторів, редакторів та рецензентів) регламентується правилами, що походять від COPE (Committee on Publication Ethics, Комітету публікаційної етики), спілки видавців наукових журналів більше 100 країн світу. Порушення публікаційної етики у всьому світі є типовими, реакція редакцій наукових журналів – різною (від публічного оголошення проступків до відмови від співпраці з порушниками). Разом з іншими видавцями наукових періодичних видань, редакція наукових журналів Харківського національного медичного університету (ХНМУ) сподівається, що ця перша у серії публікацій методична стаття, присвячена роботі рецензентів, сприятиме зменшенню кількості випадків неетичної поведінки та зробить процес рецензування більш прозорим. Стаття описує правила та механізми взаємодії редакції наукових журналів ХНМУ з рецензентами, а рецензентів – з авторами статей.

Ключові слова: COPE, етика рецензування, подвійне засліплене рецензування, журнали відкритого доступу.

Цитуйте українською: Шевченко О.С. Етичні та професійні вимоги до роботи рецензента наукових періодичних видань Харківського національного медичного університету. Медицина сьогодні і завтра. 2023;92(1):69-78. <https://doi.org/10.35339/msz.2023.92.1.sha>

Cite in English: Shevchenko A.S. Ethical and professional requirements for the reviewer of scientific periodicals of the Kharkiv National Medical University. Medicine Today and Tomorrow. 2023;92(1):69-78. <https://doi.org/10.35339/msz.2023.92.1.sha> [in Ukrainian].

Харківський національний медичний університет (ХНМУ) є засновником та видавцем наукових журналів відкри-

того доступу «Медицина сьогодні і завтра» [1], «Експериментальна і клінічна медицина» [2] та "Inter Collegas" [3], що

віднесені Міністерством освіти і науки України до категорії Б [4, с. 113, 144, 262], тобто до категорії періодичних наукових видань, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора наук, кандидата наук та доктора філософії. Редакція журналів піддає рукописи статей перевірці на плагіат та подвійному засліпленому рецензуванню, відповідно до процедури якою автори не знають рецензентів, рецензенти – авторів. З цією метою перед передачею статті на рецензування редактори видаляють з рукопису дані, що дозволяють ідентифікувати авторів.

Рецензент може бути запрошений для рецензування редакторами журналів або редакторами розділів журналів. До рецензування запрошуються вчені відповідного до рецензованої статті фаху та/або напрямку наукових досліджень, які мають науковий ступень доктора наук, кандидата наук або доктора філософії. Головним завданням рецензента є перевірка академічного змісту роботи. Головними умовами роботи рецензента є об'єктивність та конфіденційність. Рецензент має погодитися на рецензування за умови, якщо впевнений у рівні власної кваліфікованості та відсутності конфлікту інтересів. Якщо рецензент здогадується про авторство роботи, або з будь-яких інших причин не може бути неупередженим та об'єктивним, то має відмовитися від рецензування. Конфлікт інтересів може мати фінансову, особистісну, інтелектуальну, політичну або релігійну природу [5]. Особливу увагу при визначенні можливого конфлікту інтересів рецензент має приділити питанням, які були описані в його особистих публікаціях. Редакція наукових журналів ХНМУ не надає статті на рецензування співробітникам однієї з авторами кафедри, але не може знати про всі можливі робочі відносини авторів та рецензента. Рецензент має від-

мовитися від рецензування, якщо розуміє, що працював з авторами в одному грантовому проєкті, в одній робочій групі, т.п.

Рецензент повинен працювати з рукописом як з конфіденційним документом: не розкривати його зміст третім особам без згоди авторів та редакції (не показувати та не обговорювати його до офіційної публікації). При цьому рецензент може ознайомитися із зауваженнями інших рецензентів цього ж рукопису без з'ясування осіб інших рецензентів.

Рецензент повинен поважати інтелектуальну незалежність авторів, але має право просити редакцію зробити примітку до публікації, що за рішенням редакції прийнята до друку, що «один з рецензентів не поділяє думку авторів». Якщо більшість редакторів та рецензентів також не поділяють думку авторів, примітка може бути зроблена у вигляді: «Редакція не поділяє думку авторів». Додатковою формою публічного відгуку рецензента на опубліковану статтю може бути рецензія, опублікована у тому ж журналі. У випадку відхилення статті подальше публічне обговорення рукопису рецензентом є неприпустимим.

Неприпустимою з боку рецензента також є критика національності, статі чи політичних поглядів автора, пропозиція автору цитування своїх власних робіт або додання себе у якості автора публікації, перехід на особистості, підбурювання, ворожість, принизливі особисті коментарі і т.п. Від автора рецензент також має право очікувати ввічливості, уваги до своїх зауважень та готовності у разі необхідності змінювати статтю. Всі зауваження рецензента мають бути пояснені, а, за необхідності, підкріплені посиланнями на джерела. У відносинах авторів та рецензента редакція виступає посередником і арбітром. Наукова дискусія між авторами та

рецензентом має призвести до виправлення помилок логіки, покращення інтерпретації та викладу.

Рецензент має виконати рецензування у терміни, домовлені з редакцією. Якщо часу не вистачило, рецензент разом з редакцією мають прийняти рішення про збільшення терміну рецензування, або рецензент має відмовитися від рецензування.

Рецензент не повинен брати рукопис для ознайомлення з ним, якщо не має дійсного наміру його рецензувати.

Рецензент може запропонувати редакції іншого рецензента замість себе, якщо розуміє, що інший фахівець більше кваліфікований, і не передбачає можливого конфлікту інтересів. Але рецензент не має права передавати рукопис на рецензування третій особі без згоди редакції. Наукові керівники, які бажають залучити своїх студентів або аспірантів до рецензування, повинні отримати дозвіл редакції.

Рецензент може повідомити редакцію, що йому відомо про вже опубліковану іншу статтю аналогічного змісту, або про аналогічний рукопис, поданий до розгляду в іншу редакцію. Але він не повинен самостійно проводити розслідування можливої неетичної поведінки авторів.

Перед початком рецензування рецензент має прочитати цю статтю, або інші інструкції редакції щодо рецензування та вимоги щодо оформлення рукописів. Рецензент має право отримати від авторів будь-які матеріали дослідження в анонімному вигляді для їх перевірки та самостійної обробки даних. Рецензент може надавати окремі коментарі щодо рукопису для редакторів та для авторів.

Рецензент має пам'ятати, що кожний автор може писати текст у своєму стилі, і не потрібно намагатися переписувати статтю в іншому, більш звичному для рецензента, стилі. Але якщо

текст є незрозумілим, якщо логіка порушена, зауваження щодо написання тексту доречні. Рецензент може вказувати, які додаткові дослідження, аналізи, обстеження необхідно провести або описати, щоб перевірити або довести твердження дослідників.

Можливим фальсифікаціям даних наукових досліджень рецензент має протиставляти дані сучасної доказової медицини [6].

Редакція надає рецензенту бланк рецензії, який існує у двох варіантах: для статей українською мовою – *додаток 1*, для статей англійською мовою – *додаток 2*. Рецензії зберігаються у двох варіантах: 1) конфіденційний архів редакції – автор(и) не вказані, а рецензент вказаний; 2) рецензія для включення до переліку журналів списку Б МОН України – автор(и) вказані, а рецензент не вказаний.

У відносинах редакції та рецензента існує презумпція довіри. Але у випадках грубого та повторного порушення принципів публікаційної етики рецензентом редакція припиняє співробітництво з ним.

Редакція самостійно приймає рішення щодо прийняття або відхилення статті, але у переважній більшості випадків воно відповідає рекомендація рецензента.

Висновок

Рецензент є важливим учасником процесу публікації наукових статей, від професіоналізму та професійної етичності якого певною мірою залежить розвиток сучасної науки.

Подяки. Редакція висловлює подяку представникам проекту SUES (Supporting Ukrainian Editorial Staff) [7] за підтримку у роботі під час війни. Окрема подяка Ірині Кучмі (EIFL, Литва), Марті Томахів та Мацею Маріл (Польська академія наук).

Конфлікт інтересів відсутній.

Додаток 1

Журнал	«Медицина сьогодні і завтра»	«Експериментальна і клінічна медицина»
Рік, номер		

Рецензія (для статей українською мовою, використовується з 01.01.2023)

Автор(и)	
Назва	

Аналіз статті	Ні	Частково	Так
УДК є			
Назва відповідає вмісту роботи. Заголовок статті не потребує коригування			
Вступ дозволяє оцінити сучасний стан проблеми на світовому рівні			
Актуальність і новизна дослідження обґрунтовані достатньо			
Мета роботи сформульована коректно, відповідає змісту і назві статті			
Матеріал і методи описані достатньо детально			
Об'єм досліджень достатній			
Рисунки самодостатні, включені до тексту статті, всі елементи згруповані			
Діаграми містять одиниці вимірів в системі СІ, шрифт візуально не відрізняється від шрифту статті, пов'язані файли MS Excel вбудовані або надані разом з файлом статті			
Застосовані статистичні методи коректні			
Текст не містить велику кількість граматичних та орфографічних помилок			
Цитовані джерела позначені в порядку згадування у форматі [1; 3–5; 9, с. 12]			
Обговорення результатів містить посилання на аналогічні роботи, що дозволяє порівняти результати			
Висновки лаконічні, конкретні, відповідають меті і назві статті, дослівно не дубльовані в анотаціях			
Література описана у форматі Vancouver, двома списками (1 – мовою оригіналу джерел; 2 – транслітерованій [перекладений англійською]); транслітерація не використовується, якщо доступний оригінальний переклад			
Всі можливі джерела мають DOI, PMID (в першу чергу), URL (у другу чергу)			
50 % і більше джерел опубліковані за останні 10 років			
Самоцитовання не перевищує 10 %	Перевіряють редактори		
Кількість посилань на конференції не перевищує 30 %			

Аналіз статті	Ні	Частково	Так
Скорочені назви журналів відповідають Journal Title Abbreviations			
Анотація українською 900–1800 знаків, не структурована			
Анотація англійською 1800–2000 знаків, не структурована			
Ключові слова (3–5 слів або словосполучень), не дублюють назву			
Недоліки , виявлені на попередньому етапі рецензування, усунені			

Висновок

Стаття може бути опублікована без доопрацювання	
Стаття може бути опублікована після доопрацювання без повторного перегляду рецензентом	
Стаття має бути повторно переглянута рецензентом після доопрацювання	
Стаття має бути відхилена	

Додаткові зауваження (якщо вони є):

- 1.
- 2.

Рецензент

(відомості не публікуються, використовуються лише у внутрішній роботі редакції):

1. Прізвище, ім'я, по батькові	
2. Науковий ступінь, наукове звання, місце роботи	
3. E-mail	
Заповнення пунктів 4–10 є бажаним, але не обов'язковим	
4. Телефон	
5. ORCID	
6. Scopus ID	
7. ResearcherID Web of Science	
8. Google Scholar профіль	
9. ResearchGate профіль	
10. Статті, монографії, інші роботи, сайт рецензента, які демонструють його компетентність у питаннях, висвітлених у рукописі статті	
Процедура рецензування, яку застосовує редакція – подвійна засліплена (рецензент не знає автора (авторів), автор (автори) не знають рецензента), рецензент також не знає інших рецензентів, але може ознайомитися з їх зауваженнями, а також з протоколом перевірки рукопису на плагіат. Заповнення рецензії означає, що: - рецензент ознайомлений з вимогами редакції щодо оформлення рукописів статей;	

- рецензент ознайомлений та згоден дотримуватися етичного кодексу COPE (Комітету з етики публікації)
https://publicationethics.org/files/Code_of_conduct_for_journal_editors_1.pdf;
- рецензент надає згоду на обробку своїх персональних даних відповідно до законодавства України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17> (редакція обробляє дані для організації своєї роботи, не публікує їх і не передає третім особам);
- рецензент вважає себе компетентним, у питаннях, висвітлених у рукописі статті;
- рецензент не має конфлікту інтересів щодо рукопису статті, яку рецензує.

Рецензія заповнюється в електронному вигляді та надсилається з e-mail рецензента, зазначеного вище, на адресу відповідного журналу:

- «Медицина сьогодні і завтра» – msz.journal@knmu.edu.ua
- «Експериментальна і клінічна медицина» – ekm.journal@knmu.edu.ua

У такому випадку скан підпису рецензента, печатка установи, де він працює або навчається, не потрібні.

За бажанням рецензента рецензія також може бути підписана:

- електронним підписом (з доєднанням до рецензії відповідного файлу);
- особистим підписом, завіреним за місцем роботи/навчання.

Підпис рецензента: _____ завірено в _____ (установа, відділ)

Підпис завірив: _____ (посада) _____ (підпис)

М.П.

Рецензію підписано (дата): *ДД.ММ.ГГГГ*

Додаток 2

Journal	"Medicine Today and Tomorrow"	
Year, number		

"Experimental and Clinical Medicine"	

Journal	"Inter Collegas"	
Year, number		

Review (for articles in English, valid from January 01, 2023)

Author(s)	
Title	

Analysis of the article	No	Partially	Yes
UDC is available (not required for Inter Collegas)			
The title corresponds to the content of the work. The title of the article does not need to be corrected			

Analysis of the article	No	Partially	Yes
The introduction allows to assess the current state of the problem at the global level			
The relevance and novelty of the research are sufficiently substantiated			
The purpose of the work is formulated correctly, corresponds to the content and title of the article			
The material and methods are described in sufficient detail			
The amount of research is sufficient			
Figures are self-sufficient, included in the text of the article, all elements are grouped			
Diagrams contain units of measurement in the SI system, the font is visually indistinguishable from the font of the article, the associated MS Excel files are embedded or provided with the article file			
The applied statistical methods are correct			
The text does not contain a large number of grammatical and spelling errors			
Cited sources are marked in the order of mention in the format [1; 3–5; 9, p. 12]			
The discussion of the results includes references to similar publications, which allows comparison of the results			
Conclusions are concise, specific, correspond to the purpose and title of the article, are not duplicated verbatim in the abstracts			
References are described in Vancouver style; transliteration is not used if the original English translation is available			
All possible literary sources contain DOI, PMID (primarily), URL (secondarily)			
50% or more of the sources were published in the last 10 years			
Self-citation does not exceed 10%	Checked by editors		
The number of links to the conference does not exceed 30%			
Abbreviated names of journals correspond to Journal Title Abbreviations			
Abstract in Ukrainian contain 900–1800 characters, unstructured in "Medicine Today and Tomorrow" and "Experimental and Clinical Medicine"			
Abstract in English contain 1800–2000 characters, unstructured in "Medicine Today and Tomorrow" and "Experimental and Clinical Medicine"			
Keywords (3–5 words or phrases), do not duplicate the title			
Deficiencies identified at the previous review stage have been eliminated			

Conclusion

The article may be published without revision	
The article can be published after revision without repeated review by a reviewer	
The article must be re-reviewed by a reviewer after revision	
The article should be rejected	

Additional notes (if any):

- 1.
- 2.

Reviewer (information is not published, used only in the internal work of the editorial office):

1. Full Name	
2. Scientific degree, affiliation	
3. E-mail	
Completion of items 4–10 is preferred, but not mandatory	
4. Telephone	
5. ORCID	
6. Scopus ID	
7. ResearcherID Web of Science	
8. Google Scholar profile	
9. ResearchGate profile	
10. Articles, monographs, other works, the reviewer's website, which demonstrate his competence in the issues covered in the manuscript of the article	

The review procedure used by the editors is double-blind (the reviewer does not know the author(s), the authors(authors) do not know the reviewer), the reviewer also does not know the other reviewers, but can familiarize himself with their comments, as well as with the protocol for checking the manuscript for plagiarism. Completing a review means that:

- the reviewer is familiar with the requirements of the editors regarding the design of manuscripts of articles;
- the reviewer is familiar with and agrees to adhere to the COPE (Committee on Publication Ethics) code https://publicationethics.org/files/Code_of_conduct_for_journal_editors_1.pdf;
- the reviewer gives his consent to the processing of his personal data in accordance with the legislation of Ukraine <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17> (the editorial office processes data for the organization of its work, does not publish it or transfer it to third parties);
- the reviewer considers himself competent in the issues covered in the manuscript of the article;
- the reviewer has no conflict of interest regarding the manuscript of the article he is reviewing.

The review is filled out electronically and sent from the e-mail of the reviewer indicated above, to the address of the corresponding journal:

- "Medicine today and tomorrow" – msz.journal@knmu.edu.ua
- "Experimental and clinical medicine" – ekm.journal@knmu.edu.ua
- "Inter Collegas" – as.shevchenko@knmu.edu.ua

In this case, a scan of the reviewer's signature and the seal of the institution where he works or studies are not required.

At the request of the reviewer, the review also can be signed:

- by electronic signature (with the corresponding file attached to the review);
- a personal signature certified by the place of work/study.

Reviewer's signature: _____ certified in _____ (institution, department)

Signature certified by: _____ (position) _____ (signature)

S.P.

Review signed on (date): *DD Month YYYY*

Література

1. Періодичне наукове видання Харківського національного медичного університету українською та англійською мовами «Медицина сьогодні і завтра» [Інтернет]. Доступно на: <https://msz.knmu.edu.ua>

2. Періодичне наукове видання Харківського національного медичного університету українською та англійською мовами «Експериментальна і клінічна медицина» [Інтернет]. Доступно на: <https://ecm.knmu.edu.ua>

3. Періодичне наукове видання Харківського національного медичного університету англійською мовою "Inter Collegas" [Інтернет]. Доступно на: <https://inter.knmu.edu.ua>

4. Перелік наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора наук, кандидата наук та ступеня доктора філософії (відповідно до Порядку формування Переліку наукових фахових видань України, затвердженого наказом МОН України від 15 січня 2018 року № 3). Міністерство освіти і науки України [Інтернет]. Доступно на: <https://is.gd/mRdFVy>

5. COPE Council. COPE Ethical guidelines for peer reviewers – English. Version 2. 2017. 10 p. DOI: 10.24318/cope.2019.1.9.

6. Шевченко ОС, Браун ГВ. Що доказова медицина може протиставити фальсифікаціям у науці. Вісник ХРІПГОЗ. 2020;96(4):61-73. DOI: 10.5281/zenodo.5076629.

7. SUES (Supporting Ukrainian Editorial Staff) project. Available at: <https://operas-eu.org/projects/sues> & <https://sues.hypotheses.org>

Shevchenko A.S.

ETHICAL AND PROFESSIONAL REQUIREMENTS FOR THE REVIEWER OF SCIENTIFIC PERIODICALS OF THE KHARKIV NATIONAL MEDICAL UNIVERSITY

The work of a reviewer of the vast majority of modern scientific periodicals in Ukraine is honorable, voluntary and free of charge. It is carried out by the most qualified and experienced scientists who are able not only to describe their own research in scientific publications, but also to check the academic value, interpretation and presentation of the research of other

scientists, to help them improve their publications, and at the same time to prevent falsifications and the spread of anti-humanist ideas. The interaction of all participants in the creation of scientific publications (authors, editors and reviewers) is regulated by the rules originating from COPE (Committee on Publication Ethics), a union of publishers of scientific journals in more than 100 countries of the world. Violations of publishing ethics are typical all over the world, the reaction of scientific journal editors is different (from public announcement of wrongdoings to refusal of cooperation with violators). Together with other publishers of scientific periodicals, the editors of scientific journals of the Kharkiv National Medical University (KhNMU) hope that this first in a series of publications, a methodical article dedicated to the work of reviewers, will help reduce the number of cases of unethical behavior and make the review process more transparent. The article describes the rules and mechanisms of interaction between the editors of KhNMU scientific journals and the reviewers, and the reviewers – with the authors of the articles. The editors would like to thank the representatives of the SUES (Supporting Ukrainian Editorial Staff) project for their support during the war. Special thanks to Iryna Kuchma (EIFL, Lithuania), Marta Tomakhiv and Maciej Maryl (Polish Academy of Sciences, Warsaw).

Keywords: *COPE, review ethics, double-blind review, open access journals.*

Надійшла до редакції 22.03.2023

Відомості про автора

Шевченко Олександр Сергійович – магістр медицини, економіки та педагогіки, координатор редакції наукових журналів Харківського національного медичного університету.

Адреса: Україна, 61022, м. Харків, пр. Науки, 4, ХНМУ.

E-mail: as.shevchenko@knmu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-4291-3882.

Тел.: +38 (063) 069 9000 (Телеграм, Вайбер).